

להלן קטעים מהכתבה של אורי אבנרי על איש־השנה עמירם ניר, שהופיעה ערב ראש־השנה 1987 תחת הכותרת „יועץ הסתמים“.

כ אשר התפרצה הפרשה, ונודע שמו של עמירם ניר להמוני ישראל והעולם, הציטייר האיש כצבר אשכנזי טיפוסי, מהדורה מודרנית יותר של בן דור־הפלמ"ח, הטיפוס שהיה בשעתו גיבורן של עשרות יצירות־קישט בספרות ובקולנוע.

אולם ניר רחוק מאוד מטיפוס כזה. הוא אומנם צבר, יליד הארץ, אך בעיניו של איש דור־הפלמ"ח, בן היישוב הוותיק, הוא כמעט עולה חדש. עמירם ניסקר נולד ברמת־גן ב־1950, אך הוריו הגיעו ארצה רק שלוש שנים קודם לכן, ב־1947. שניהם ניצולי־שוואה.

שני ההורים נולדו בעיירות קטנות בפולין — כמו מנחם בגין, שִׁמְעוֹן פֶּרַס ויצחק שמיר. האב נולד ביצה, אוסטרו־בויק, האם בעיירה בירז'ק. האב, יצחק, גדל בבית רתי מאוד, אך „התפרק“ עוד בפולין.

רוב בני הַיְמִישפּחָה, מצד האב ומצד האם, מרים, הושמרו בשואה. לאב אחות אחת מניצולות אושְׁוִיץ, המתגוררת בארץ. האם היתה בגטו־ירושָׁה ונמלטה משם.

ההורים התחתנו עוד בפולין. האם היתה ציורית מהבית, חברה בתנועת־נוער ציונית. היא הגייעה לישראל שנה על־פניה. כמשך שנה זו התגוררה בקיבוץ בית־זרע.

האב למד רפואת־שיניים בפולין. בארץ עבד כמשך כמה שנים כטכנאי־שיניים, עד שהוכר כ־רופא. גם האם עברה במשך כל השנים. המיקצוע: מורה לתפירה ולגזירה בבית־ספר תיכון מיקצועי. כמו כל מישפּחָה של עולים חדשים, משארות הפליטה, עברה המישפּחָה ררך קשה עד שהתבססה. המצב הכלכלי בשנים הראשונות היה קשה, אם כי לא הגיע עד כדי מחסור ממש.

שני הילדים, עמירם ואחותו הקטנה ליאורה, הצעירה ממנו בשלוש שנים, גרו בחדר אחר ביחד. ברירה היתה גם מירפאת־השיניים של האב. בבית שררה בשנים הראשונות אווירה של חיסכון, אם כי תמיד היה מצוי מה שצריך. מה שצריך — אך לא יותר.

מיצרך אחד לא חסר מעולם: ספרים. ספרים מכל הסוגים, וביניהם ספרות קלאסית. ניר מעולם לא הרחיק את הדיבור על ילדותו. על כל 14 שנותיו הראשונות מעולם לא אמר מילה.

יתכן כי שנים קשות אלה הן שגרמו להידוק הקשר בין שני הילדים. עד היום קרובים עמירם וליאורה. זה לזה הרבה מכפי שרגיל בארץ בין אח ואחות. יש ביניהם דימיון רב, לא רק מבחינה

התאונה שבה מצא אותו המוות היתה רק האחרונה בשרשרת של מישחקים עם המוות

הפציעה השלישית, החמורה ביותר, אירעה כעבור שנתיים, ב־1972. אז היה בן 22, קצין בצבא־הקבע, כתב של גל־צה"ל, והיה ידוע כנהג פזיז.

היה עליו לסקר תרגיל של ח"ר במעלה־אדר"מים. הוא יצא ברכב שלו מביתו ברמת־גן. ביציאה מהעיר, בבוֹקֶר, עקף אותו רכב שכא מאחוריו, חתך את המסלול והעפף אותו הצידה.

כרזל ורסיסי־זכוכית חדרו לעינו הימנית, והיא נשפכה על החולצה. הוא ניסה להחזיר אותה בחזרה לארובה, בתיקוה להצילה.

כל העת היה בהכרה מלאה. הוא עצר מוגת, ביקש מהנהג להוביל אותו לבית־החולים הקרוב ביותר, כשהוא מחזיק את העיץ במקומה בידו, וראשו מוטא אחורה. כך נכנס לחדר המיון. אחיות ותיקות וקשוחות לא ראו מראה כזה מימיהן.

גם בבית־החולים לא התעלף. לפני שהוכנס לחדר־הניתוח טילפן לאחותו, ליאורה. זו חשה למקום והוא נתן לה הוראות מפורטות: למי להודיע על התאונה, כיצד לארגן את גרירת המכונית למוסך. הוריו היו בח"ל.

שאפתן קיצוני? מתי זה קרה? האם בימי לימודיו בבית־הספר? האם עוד לפני כן? האם השפיע על כך המצב הכלכלי בבית, בשנים הראשונות? האם יש לזה קשר עם זיכרונות־השואה של ההורים או עם היותם עולים חדשים? האם זה יצר מצב של חרדה בבית? האם מנת־המישכל הגבוהה שלו גרמה לניכור?

על כל פנים בחיבון חדש נראה עמירם ככל נער אחר. הוא אהב לשחות, לשחק כדורגל ולטייל בארץ ברגל. בעוד שחלק מהתלמידים כבר באו לבית־הספר במכוניות הפרטיות של אבא ואמא, נסעו עמירם ניסקר ואחותו ליאורה, שלמדה אף היא באותו בית־ספר, באוטובוס מרמת־גן עד לתחנת־הרכבת, ומשם הלכו ברגל. לפעמים בא עמירם על אופניים.

העין הימנית אבדה

אחרי פיוֹם לימודיו בבית־הספר התיכון לא התגייס עמירם ניר מיד. נותרו לו כמה חודשי שים עד לשרות הסדרי צה"ל, והוא התחיל ללמוד פילוסופיה באוניברסיטה העברית. אז גם

צילום: ספסל

ניר זכרי צבי ז'יב
וגם פנו ברנל

ניר בטלוויזיה, 1975
אחיות קשוחות לא ראו דבר כזה

שיחבשו אותו, כדי שיוכל להמשיך עם היחידה, שעמדה לצלות את התעלה. הוא נחבש, ומיד לאחר מכן נפצע שוב מרסיסי־פגז בשיפו־לי־הגב. הפעם לא היה ויכוח. עמירם, הפצוע בפעם התמישית, פונה לבית־החולים שגור־צדק בירושלים.

תמונתו בבגדי בית־החולים, ליד הקומיקאי האמריקאי־יהודי דני קיי, פורסמה בעיתונים. סיפר או עמירם: „דני קיי בא לבקר בבית־החולים וישב על המיטה שלי. הייתי מטושטש לגמרי. הפציעה כאבה, וניסיתי להרחיק אותו, אבל זה לא הטריד את קיי, שהתלוצץ: „מישהו מנסה להוריד אותי מהמיטה שאני יושב עליה. אני לא יודע מי זה, אבל אם אמצא אותו, אוציא לו את העיץ השנייה!“

חיסמונת דיין

מה מלמדות הפציעות הרבות האלה על איש השנה תשמ"ז? הן יוצרות כמעט אוטומאטית אסוציאציה עם אדם אחר, שהיה עתיר תאונות ופציעות: משה דיין.

כמו ניר, איבר דיין את עינו, השמאלית. אצל דיין זה קרה בפעולה קרבית, במהלך הפלישה הבריטית לבנגון במילחמת־העולם השנייה. דיין, שנלווה לכוח אוסטרלי, עלה לגג בניין. בצורה בלתי־יהירה, כדי לצפות באויב במישקפת. כדור פגע במישקפת, וזו חררה לארובת־עיניו. דיין אחז בעצמו במישקפת התקועה בעין, וכך הגיע אחרי נסיעה ארוכה לבית־החולים. בגלל אופי הפציעה של ארובת־העיניו, לא יכול היה להודק לעיניו זכוכית.

לאחר־מכן נפצע דיין כמה פעמים. פעם נפצע בעת חפירה ארכיאולוגית בלתי־יהירה. הארמה התמוטטה עליו.

ריבוי כזה של תאונות ופציעות אינו יכול להיות מיקרי. אצל דיין, כמו אצל ניר, היה קשר ברור בין אומץ־לב גופני בלתי־רגיל ובין חוסרי זהירות.

פסיכולוגים אומרים שתכונות אלה מעידות על יצר כמנס עצמי. מה מקורו? על כך יש תיאוריות רבות. יש המדברים על ריגשי־אשמה תת־הכרתיים. האדם חש באשמה דימינית. התחושה נזרעה בו בילדותו, והוא מעיניש את עצמו.

תיאוריה אחרת אומרת שזהו סוג של בריחה. אדם שהציג לעצמו משימות בלתי־אפשריות, והמרגיש שאינו יכול להתמודד איתן, מוצא לעצמו בדרך זו אל־ב.

דיין לא התגבר על בעייה זו מעולם, והוא לקח אותה עימו לקבר.

אדם גדול. תאונות

עמירם ניר לא עצר בדרךו בגלל הפציעות הרבות. מייד כשהחלים מן הפציעה חזר לזירת־הקרב. במשך חודש שהה בפאיר, ועם הפסקת האש הצטרף לגרודים ששהו בגולן.

„יש לך שעה!“

עיים פיוֹם המילחמה היה ניר קצין בדרגת סגן, בן 23. הוא חזר לטלוויזיה והתמנה כאחד משלושת עורכי מבט, תפקיד שבו היה עליו לתת הוראות ולפסול כתבות של כתבים הרבה יותר ותיקים ומנסים.

הקאריירה שלו היתה בעיצומה. דן שילון קיבל לידו את מחלקת־החדשות, שיתף את ניר באירגונה מחדש. ואז אמר לשילון: „ההלטתי להתגייס לחיל־השיריון!“

שילון הגדה הגיב בטרוניה: „אתה עווב אותי עכשיו?“

זה קרה כן: בנובמבר 1974 יצא עמירם לצלם כתבה על ההתנודות לצבא־הקבע. האלוף משה (מ.מוסא) פלד, מפקד גייסות־השיריון, סיפר לו על המחסור החמור בקציני־שיריון, שיובים מהם נהרגו במלחמה. הוא הסביר שגייסות־השיריון עומדים להכפיל את כוחם, וכי הוא מנסה לגייס קציני מילואים מגייסות אחרים, שיתנדבו ויעברו הסבה לשיריון. תוך כדי כך העפף מבט רב משמעות בעמירם.

„יש לי זמן לחשוב?“ שאל ניר. „בוודאי, השיב האלוף, „יש לך שעה!“ בתום השעה התנדב עמירם, ונשלח לקורס הסכה לקציני־שיריון. גם אחותו הושפעה ממנו, התנדבה לתקופה של שנה ושירתה כקצינת־חינוך בסני.

את השרות סיים עמירם כעבור שנה כמפקד פלוגת־טנקים. מדוע הלך לצבא־הקבע? השיב עמירם באחת ההזדמנויות: „פחותי להגיד שהמניעים שלי הם אידיאליסטיים. פטריוטיים הפך למילה גסה.“

לפני הניתוח כבר ידע ניר שעינו הימנית אבודה. הוא עבר סידרה של ניתוחים, שהכשירו את חלל־העיני לקליטת פרוטזיה. אי־אפשר להכין לו את הפרוטזיה בארץ. הוא נסע לגרמניה, למקום מיוחד שבו מייצרים עיניים מלאכותיות בתהליך מסוכן. עד היום הוא נוסע לשם בכל פעם כשהוא זקוק לעיני חדשה.

כציעה ליד התעלה

כששוחרר מבית־החולים שוחרר ניר גם מצה"ל. שוב נרשם לאוניברסיטה העברית, הפעם ללימודי כלכלה ויחסים בינלאומיים. באר־תה שעה התקבל גם לטלוויזיה, עבר קורס כתבים והפך כתב משימות כלליות.

זה היה מצבו כשפרצה מלחמת יום־הכיפורים. הוא מצא את עצמו במאגר הקצינים שלא שובצו עדיין בתפקידי־מילואים. על כן עשה מה שעשו רבים באותה שעה, כשמצאו את עצמם במצב זה: ביים הראשון של המלחמה הגיע לחזית ביוזמת עצמו, ותבע לשבצו בתפקיד קרבי. הוא הגיע לחטיבת־הצנחנים של דני מט, שבו שירתו חבריו מימי השרות הסדרי. הממ"ט סירב, אך ניר הודיע לו שיצטרף ליחידה על אפו ועל תמנתו. בלי ברירה נכנע מט ושלה אותו לאחד הגרודים, ככתב.

ניר התקשר עם הטלוויזיה בירושלים וביקש לצרף אליו צלם. השניים הסתפחו לגרוד הראשון שפרץ את המצור המצרי על המוצב בודפשט בקו ברלב. את כתבותיו שלה לירושלים ככל דרך אפשרית — באמצעות פצועים שפגנו לעורך, אישי המסוקים שהביאו מפקדים, מטוס פאנפוטם שנחת נחיתת־איכוס (הטייס טילפן מהכסית לטל־וויזיה, ששיגרה מונית לקבל את הכתבה). במהלך הפעולה הזאת נפצע בפעם הרביעית. ליד מוצב בודפשט, על גדת התעלה, פגע רסיס של פגז ברגלו. הוא סירב להתפנות וביקש

עזב בראשונה את הבית ועבר לירושלים. יתכן והיה ממשיך בלימודים, כמיסגרת העתי־דה האקדמית, אילו נמשך לכך. נראה שכבר אז היה קשה לו לכתור בין הצבא והחיים האזרחיים — מחלוקת פנימית, המסבירה כמה מן הויגנים התכופים בקאריירה שלו לאחר־מכן. על כל פנים, לפתע הפסיק את לימודיו והתגייס לצנחנים. היה מובן מאוד שצעיר כזה יתגייס לצנחנים. חודשים מעטים אחרי שהתגייס, ב־1969, איר־עה לו תאונת־אימונים. היתה זאת הפציעה הרא־שונה בחייו עתירי הפציעות. רשימת הפציעות והתאונות שלו ארוכה. כמעט חסרת־דוגמה, ואין ספק שיש לה קשר עם אופיו.

בשעת תרגיל יחידתי נפל מצוק. עצם הכתף שלו נשברה. במשך חודש שכב בבית־החולים הדר־טה בירושלים. הפרופיל שלו הורד. נבצר ממנו להמשיך כש־רות קרבי. ידיד הציע לו לבוא לתנה הצבאית, ול־צה"ל, ככתב צנאי. כך החלה הקאריירה התיקשורתית שלו.

בהזדמנות זו גם החליף את שם מישפחתו. ניסקר הפך ניר. תוך כדי שרותו בנל־צה"ל, ועל־פי רישותו הכלתי־נלאית, הועלה הפרופיל שלו שוב, והוא התעקש ללכת לקורסי־קצינים. משם חזר לנל־צה"ל כקצין — דבר נדיר למדי.

ככתב צנאי הצטרף לפשיטות צה"ל בלבנון. הוא יצר קשרים עם המפקדים, ואלה עזרו לו להגיע לפעולות נוספות. הקצינים, שראו בו לוחם מעולה, בעל כושר קרבי ואומץ־לב, נשאר קשר־ריים עימו עד היום. גם אחרי שעבר לתפקידים אחרים, ראו בו אנשי־צה"ל אחר משלהם. באחת הפשיטות האלה, ב־1970, נפצע בפעם השנייה. כאשר ליווה יחידת־ח"ר נפצע מתחת לברד, כנראה מרסיס של בווקה. יחד עם כל היחידה פונה ארצה כבטי־ל. אחרי שהייה בבית־החולים הוחזר לשרות.

חיצונית, אלא גם בקשיחות־האופי ובררך המחשיב בה בהירה והשכלתנית. ההורים יבררו עם הילדים עברית. אולם בינני הם דיבנו והורים גם פולנית. היה זה בית של עולים חדשים, ששורשיהם במזרח־אירופה ובת־רות.

האם היתה הדמות הפוליטית בבית. היא היתה מזוהה עם מפ"ם, ובמשך זמן־מה אף היתה פעילה במפלגה. לימים העדיפה את הבית על הפעילות הפוליטית, ונטשה אותה.

היה זה אך טבעי שהנער עמירם יצטרף לקו השמרי־הצעיר, וילמד בבית־הספר תיכון חדש, שעליו ריחפה רוחה של טוני הלה האגדתית. תיכון חדש היה המוסר החינוכי של העלית האשכנזית בתיא־בויב. הוא חינך לרמוקרה־ול־הומאניזם, ושררה בו אווירה של מאלית מובהקת, תוך שימת הדגש על אמנות ותרבות אירופית. עמירם היה תלמיד טוב, פעיל במועצת־התל־מידים בבית־הספר. במשך תקופה מסוימת ניגן בטרומבון, ואף היה חבר בתזמורת העירונית של רמת־גן.

אז גם התחיל בקאריירה העיתונאית שלו — בעיתון בית־הספר. הראיון הראשון שערך כעיתור נאי מתחיל היה עם אייבי נתן, שהפך לימים ללידו הטוב.

כאשר הגיע ניר לתיכון חדש, ב־1964, כבר היתה מישפחתו מעורה בארץ, וגם מצבה הכלכלי התבסס. האם בכל זאת הרגישה הנער שהוא שונה מנערי־השכונה של שיכבת־העלית הוותיקה, ש־אינו „שיך“, שאינו „משלנו“?

האם חש שעליו להוכיח את עצמו? האם זוהי אחת הסיבות שאפתנות הקיצונית שלו, שאינה אופיינית לצברים, הידחיפה הפנימית שלו להצטייין בכל מחיר, להוכיח את כושרו ויכולתו, להגיע לצמרת?

יש תעלומה מסוימת לגבי עיצוב אופיו. מה גרם לו להיות מופנם, מנוכר משהו, אנאליטי וקר,